

مراقبت‌های نوین در جراحی قلب و توراکس

تالیف:

دکتر محمد حسن نظامتی

فوق تخصص جراحی قلب و عروق از دانشگاه پیرماری کوری پاریس
عضو هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی مشهد

با همکاری:

دکتر سید محمد رضا کاظمی بجنستانی

دکتر علی ودادیان

دکتر فرزاد صادقی

بهار ۸۶

سرشناسنامه: نظامتی، محمد حسن - ۱۳۳۹
عنوان و نام پدید آور: مراقبت‌های نوین در جراحی قلب و توراکس
تالیف: محمد حسن نظامتی،
با همکاری محمدرضا کاظمی بجستانی، علی ودادیان، فرزاد صادقی
مشخصات نشر: مشهد: همدل، ۱۳۸۶
مشخصات ظاهری: ۲۶۵ ص.
شابک: ۵-۹۶۱۷۴-۹۶۴-۰۰
۸۲۰۰۰ ریال

وضعیت فهرست نویسی: فیبا
موضوع: قلب - جراحی - پرستاری و مراقبت
موضوع: قفسه سینه - جراحی - پرستاری و مراقبت
شناسه افزوده: کاظمی بجستانی، محمدرضا، ۱۳۵۹
شناسه افزوده: ودادیان، علی ۱۳۵۸
شناسه افزوده: صادقی، فرزاد ۱۳۴۵
رده بندی کنگره: ۶۴ م / ۶۷۴ RC
رده بندی دیویی: ۶۱۷/۴۱۲۰۲۳۱
شماره کتابشناسی ملی: ۱۰۵۶۹۷۵

نام کتاب: مراقبت‌های نوین در جراحی قلب و توراکس

تالیف: دکتر محمد حسن نظامتی

با همکاری: دکتر سید محمد رضا کاظمی بجستانی، دکتر علی ودادیان، دکتر فرزاد صادقی

ناشر: نشر همدل

طراحی گرافیک و صفحه آرایی: سید ایمان سجادی

نوبت چاپ: اول - بهار ۸۶

قیمت: ۸۲۰۰ تومان

شمارگان: ۲۰۰۰

چاپ: گوتنبرگ

موسسه فرهنگی هنری
نشر همدل

۰۵۱۱-۸۴۱۴۵۱۷

شابک: ۵-۹۶۱۷۴-۹۶۴-۰۰

مقدمه جناب آقای پروفسور ایرج گنج بخش استاد جراحی قلب و عروق دانشگاه پیرماری کوری فرانسه

رئیس بخش جراحی قلب و عروق و توراکیس بیمارستان Pitie' پاریس

PREFACE

ROLE DES PARAMEDICAUX EN CHIRURGIE THORACIQUE ET CARDIAQUE.

La pratique de la chirurgie cardiaque nécessite la juxtaposition complémentaire des différentes compétences dont le haut niveau est la meilleure garantie dans le service rendu aux malades et la qualité des résultats obtenus.

Dans cette chaîne continue de soins, les paramédicaux jouent un rôle spécifique et de grande importance. A côté de l'aspect technique de leur métier, les infirmières doivent avoir un sens humain, un contact chaleureux avec les malades et leurs familles et un rôle d'information et de pédagogie.

Les infirmières doivent créer la confiance des patients et leurs familles. La chirurgie thoracique et cardiaque est toujours angoissante et le résultat est meilleur chez les malades bien préparés et mis en confiance.

Le livre rédigé par et sous la responsabilité du Dr Nézafti aborde tous les aspects de la vie professionnelle des paramédicaux.

Un chapitre est consacré à l'accueil des patients et leurs familles, préparation à l'intervention, information sur le déroulement de l'opération et des suites opératoires.

Un deuxième chapitre décrit la réalisation des interventions, la particularité de chaque opération, la technique opératoire et le rôle des paramédicaux (infirmières du bloc opératoire, infirmière anesthésique, technicienne de perfusion extra-corporelle) au sein des locaux opératoires. Ainsi sont précisées la particularité de la chirurgie valvulaire, de la chirurgie coronaire, de la chirurgie aortique, de la chirurgie des troubles du rythme, de la chirurgie pulmonaire. La circulation extra-corporelle et ses exigences sont décrites ainsi que la particularité de la chirurgie cardiaque à cœur battant.

Ensuite sont précisées les suites opératoires:

Les complications hémodynamiques, respiratoires, neurologiques, hépatiques, rénales, digestives, hydro-électrolytiques, qui peuvent apparaître après l'intervention chirurgicale, et le rôle des infirmières pour les soins de base, la kinésithérapie, la psychothérapie, la réhabilitation sont décrits.

Cette période si importante pour le succès de la chirurgie est le cœur de l'ouvrage. L'aspect technique du métier d'infirmière, comme la surveillance des drains, des seringues électriques, l'administration des médicaments, le recueil des données, le contrôle de l'hémodynamique, de la fonction respiratoire et des autres organes vitaux, est détaillé.

Un chapitre est réservé à la pathologie pulmonaire, en particulier le cancer du poumon où le rôle de la kinésithérapeute est prédominant.

Enfin l'ouvrage met l'accent sur le traitement de la douleur et de l'angoisse post-opératoire.

La nécessité de recherche et de prévention des complications secondaires, type l'infection, l'épanchement péricardique, le syndrome inflammatoire, sont mis en exergue ainsi que la préparation au retour à domicile.

Cet ouvrage est destiné non seulement aux paramédicaux en chirurgie Thoracique et Cardiovasculaire, mais à l'ensemble des professionnels de santé, tant dans la période de formation que pour le perfectionnement.

I. GANDJBAKHCH

نقش پرستاران و دستیاران در عمل‌های جراحی قفسه سینه و قلب

برای انجام موفقیت آمیز عمل جراحی قلب می‌بایست توانایی‌ها و صلاحیت‌های گوناگونی در کنار هم یکجا جمع شود و چنانچه این توانایی‌ها از سطحی عالی برخوردار باشند، ارائه خدمات به بیماران و نتایج حاصل از آن به بهترین شکل تضمین می‌گردد.

پرستاران و دستیاران در هنگام مراقبت‌های مستمر نقشی خاص و بسزایفا می‌کنند. پرستاران، علاوه بر پرداختن به جنبه‌های حرفه‌ای شغل خود، باید از حس نوع دوستی نیز برخوردار باشند و بتوانند ارتباطی گرم و صمیمانه با بیماران و خانواده‌های آنان برقرار کنند و اطلاعات و آموزش‌های لازم را در اختیار آنان قرار دهند.

پرستاران موظف هستند برای بیماران و خانواده‌هایشان جوا اعتماد و اطمینان را بوجود بیاورند. عمل‌های جراحی قفسه سینه و قلب همیشه توأم با اضطراب و نگرانی است و بهترین نتیجه زمانی حاصل می‌شود که بیماران آمادگی (روحی) لازم را پیدا کرده و از حس اعتماد بالایی برخوردار شوند.

کتابی که به همت آقای دکتر نظامتی تألیف شده است به همه جنبه‌های زندگی حرفه‌ای پرستاران و دستیاران جراحی اشاره دارد. فصل اول به نحوه پذیرش بیماران و خانواده‌هایشان، آماده سازی آنها، ارائه اطلاعات لازم در خصوص چگونگی عمل و مراحل پس از آن اختصاص یافته است.

در فصل دوم، انجام اعمال مختلف جراحی، ویژگی‌های هر عمل، راهکارهای جراحی و نقش پرستاران و دستیاران اتاق عمل (پرستاران اتاق عمل، دستیار بیهوشی و پر فیوژنیست) شرح داده شده است. همچنین خصوصیات عمل‌های جراحی دریچه قلب، اصلاح آریتمی و جراحی ریه و نیز طریقه سیرکولاسیون اکسترا کورپورال و مقتضیات آن و چگونگی عمل جراحی قلبی که در حال تپش است، توضیح داده شده است. سپس جزئیات مراحل بعد از عمل تشریح شده است: عارضه‌های مربوط به جریان گردش خون، مشکلات تنفسی، عصبی، کبدی، کلیوی، گوارش و اختلالات آب و الکترولیت که چه بسا ممکن است پس از عمل جراحی بروز کنند و نقش پرستاران برای انجام مراقبت‌های اولیه، (فیزیوتراپی) روان درمانی و باز توانی از جمله مواردی است که به آنها پرداخته شده است.

این مرحله بسیار مهم برای موفقیت عمل از اهمیت زیادی برخوردار است. مسئولیت‌های حرفه‌ای شغل پرستاری نظیر کنترل و مراقبت درکما، استفاده از سرنگ پمپ‌ها، توزیع به موقع داروها، جمع‌آوری اطلاعات لازم، کنترل همودینامیک و فونکسیون دستگاه تنفسی و دیگر ارگانهای حیاتی بدن، همه در این بخش به طور مفصل توضیح داده شده است. فصلی نیز به آسیب‌شناسی ریوی و به ویژه سرطان ریه که نقش فیزیوتراپی تنفسی در درمان آن بسیار اساسی است، اختصاص یافته است. سرانجام در این کتاب به اهمیت معالجه درد و اضطراب پس از عمل اشاره شده است.

ضرورت بررسی و پیشگیری از ایجاد عوارض ثانویه مانند عفونت، افیوژن پریکارد و نشانه‌های التهاب و نیز نحوه آمادگی بیمار برای ترخیص از بیمارستان و بازگشت به منزل از دیگر مباحث این کتاب است.

این اثر اگر چه برای پرستاران و دستیاران جراحی قلب و قفسه سینه نوشته شده، لیکن برای عموم افراد شاغل در حرفه پزشکی از دانشجویان گرفته تا متخصصان این رشته نیز می‌تواند مفید باشد.

۱. گنج بخش

به نام خداوند جان و خرد

امروز گستره علم و شناخت بشر در مورد ساختار و جودِ انسان به حدی رسیده که سبب دگرگونی عمیقی در نگاه انسان به خود و جهان پیرامونش شده است. به موازات پیشرفت وسیع تکنولوژی، توانایی انسان در شناخت و فهم بیماری‌ها و علاج آنها به طور چشمگیری افزایش یافته است. آنچه در اینجا لازم و مهم است تا انسان امروزی بتواند از این دستاورد انسانی که قرن‌ها بطول انجامیده استفاده بهینه نماید، بدست آوردن ذهنیت درستی است که دستاوردها را در راه اهداف انسانی بکار گیرد و به خطا نرود و دست یافتن به این مهم، مطالعه پیگیر و تعمق را برای تمام شاخه‌های علمی الزامی می‌دارد. تهیه و تدوین کتابی که هم اکنون پیش روی شما می‌باشد مشخصاً بازحمات و کوشش فراوان بوده است و مطالب و مندرجات آن می‌تواند به دانش پژوهان این مرز و بوم خصوصاً پرستاران عزیز کمک شایانی بنماید و قابل تقدیر است.

دکتر محمد علی یوسف نیا

عضو هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی ایران

رئیس انجمن جراحان قلب ایران

بهار ۱۳۸۶

بیاقلب القلوب

به یاری خداوند بی همتا نگارش کتاب مراقبتهای نوین در جراحی قلب و توراکس به پایان رسید و اینک حاصل تلاش خود و همکاران را به پیشگاه پویندگان راه دانش تقدیم می‌کنیم. در تألیف این کتاب کوشش بر آن بود که از معتبرترین و کارآمدترین منابع حال حاضر در رشته پرستاری جراحی قلب و توراکس و نکاتی مهم و قابل استفاده جمع‌آوری گردد، تا از این پس پرستاران عزیز فعال در این زمینه از مراجعه به منبعی جامع با کاربردی بالینی بی‌نیاز گردند.

کارآمدی و تبحر پرستاران جراحی قلب و توراکس اهمیت فوق‌العاده زیادی دارد بطوریکه امروزه یکی از اساسی‌ترین پایه‌های بهبودی بیماران در این زمینه می‌باشد. ایجاد و گسترش دیدگاههای تخصصی و حتی فوق تخصصی در پرستاری جراحی قلب و توراکس از نیازهای مهم امروز جامعه پزشکی می‌باشد که به امید خداوند متعال توانسته باشیم گامی کوچک در نیل به این هدف برداریم. مجموعه‌ای دیگر باهدف انتقال مطالب اصولی و ارزشمند در جراحی قلب اطفال در حال تألیف و تدوین است که ان شاء... به زودی تقدیم ارجمندان خواهد شد. بر خود لازم می‌دانم از استاد بزرگوار جناب آقای پرفسور ایرج گنج‌بخش، استاد جراحی قلب و عروق دانشگاه پیرماری کوری فرانسه و رئیس بیمارستان 'Pitic' پاریس کمال سپاسگزاری را ابراز نمایم که با نوشتن مقدمه‌ای زیبا یادگاری ارزنده بر این کتاب باقی نهادند. همچنین مراتب تشکر و قدردانی خود را از جناب آقای دکتر یوسف نیا استاد جراحی قلب دانشگاه علوم پزشکی ایران و رئیس انجمن جراحان قلب ایران اعلام می‌کنم که نگاشته زیبای ایشان زینت بخش کتاب حاضر شد.

پزشکان جوان و عزیز، آقایان دکتر سید محمدرضا کاظمی بجستانی و دکتر علی و دادیان در عین جوانی سالهاست در امور پژوهشی و نگارشی رشته قلب و عروق فعالیت دارند و از محققان برجسته دانشگاه علوم پزشکی مشهد محسوب می‌شوند؛ تلاش و همت این عزیزان در نگارش این مجموعه شایسته تقدیر و تشکر است. همکاری آقای دکتر فرزاد صادقی در تدوین و نیز آقای دکتر مصطفی نیکزاده مدیرموسسه فرهنگی هنری البرز سناباد و انتشارات پزشکی همدل، در انتشار این کتاب را ارج می‌نهم و در پایان برای همه کسانی که به طرق مختلف مرا یاری دادند آرزوی سلامتی و موفقیت دارم.

نظرات و پیشنهادات اساتید و همکاران محترم، ما را در رفع نقایص و انتشار مجموعه‌های بعدی یاری

می‌کند.

دکتر محمد حسن نفاقتی

فوق تخصص جراحی قلب و عروق، عضو هیئت علمی

و رئیس بخش جراحی قلب بیمارستان امام رضا (ع) دانشگاه علوم پزشکی مشهد

بهار ۱۳۸۶

فهرست

۱۷	فصل ۱: نقش پرستاری در جراحی‌های قلب و توراکیس
۲۰	نقش ارتباط روحی روانی پرستاران با بیماران
۲۰	نقش ابتکار و نوآوری در پرستاری جراحی کاردیو توراکیک
۲۳	فصل ۲: اپیدمیولوژی بیماری‌های قلبی و تنفسی
۲۴	بیماری قلبی (Cardiac Disease)
۲۷	بیماری‌های تنفسی (Respiratory Disease)
۲۷	سرطان ریوی (Lung Cancer)
۲۸	بیماری‌های مزمن انسدادی ریوی (Chronic Obstructive Pulmonary Disease)
۲۸	برونشکتازی (Bronchiectasis)
۲۹	بیماری‌های بینابینی ریوی (Interstitial Lung Disease)
۳۰	سایر اختلالات تنفسی (Other respiratory Disorders)
۳۰	اپیدمیولوژی و فاکتورهای خطر (Epidemiology and Risk Factors)
۳۱	فاکتورهای خطر (Risk Factors)
۳۲	فاکتورهای خطر سببی (Causal Risk Factors)
۳۴	فاکتورهای خطر شرایطی (Conditional)
۳۵	فاکتورهای خطر مستعد کننده (Predisposing)
۴۷	فصل ۳: فیزیولوژی کاربردی سیستم قلبی و تنفسی
۴۸	سیستم تنفسی (Respiratory System)
۴۹	مجاری هوایی، ریه‌ها و دیواره‌ی قفسه‌ی سینه (Airways, Lungs and Chest Wall)
۵۲	مکانیسم تنفس (Mechanism of Breathing)
۵۴	عمل تنفس (The work of breathing)
۵۷	روی هم خوابیدن مجرای هوایی وابسته‌ی به حجم (Volume-Related Airway Collapse)
۵۸	بافت پوششی مجرای هوایی (Airway Epithelium)
۶۰	جریان خون ریوی (Pulmonary Blood Flow)
۶۲	نسبت‌های تهویه - پرفوزیون (Ventilation-Perfusion Relationships)

۶۳	انتقال گازها (Transport of Gases)
۶۶	منحنی تفکیک اکسی هموگلوبین (Oxyhaemoglobin Dissociation Curve)
۶۸	سیانوز (Cyanosis)
۶۸	انتقال دی اکسید کربن (Carbon Dioxide Transport)
۷۰	تعادل اسید-باز (Acid-Base Balance)
۷۳	فیزیولوژی قلب (Cardiac Physiology)
۷۳	ساختار بزرگ قلب (Macrostructure of the heart)
۷۴	شریان های کرونری قلب (The Coronary Arteries)
۷۵	ساختارهای کوچک قلب (Microstructure of the heart)
۷۹	هدایت الکتریکی (Electrical Conduction)
۷۹	پتانسیل عمل سلول قلب (Action Potential of the Cardiac Cell)
۸۱	وقایع مکانیکی یک سیکل قلبی (Mechanical Events of the Cardiac Cycle)
۸۷	مکانیسم های تنظیم کننده ی قلبی عروقی (Cardiovascular Regulatory Mechanisms)
۸۸	سیستم شریانی سیستمیک (Systemic Arterial System)
۸۹	بستر مویرگی (The Capillary Bed)
۹۰	گردش خون وریدی (Venous Circulation)
۹۰	گردش خون ریوی (Pulmonary Circulation)
۹۱	حفظ فشار خون در گردش خون محیطی (Maintenance of Blood Pressure in the Peripheral Circulation)
۹۳	عوامل سیستمیک تنظیم کننده ی فعالیت عروقی (Systemic Factors in Vasoactive Regulation)
۹۹	فصل ۴: آماده سازی قبل از عمل جراحی
۱۰۰	واکنش استرسی (Stress Response)
۱۰۵	آموزش های قبل از پذیرش در بیمارستان (Pre-Admission education)
۱۰۷	آموزش بیمار (Patient Education)
۱۰۹	تفاوت های جنسی (Sex Differences)

- ۱۰۹ شیوه‌هایی جهت آموزش به بیمار (Strategies for Patient Education)
- ۱۱۰ سازگاری برای عمل جراحی (Fitness for Surgery)
- ۱۱۲ بررسی فیزیولوژیکی (Physiological assessment)
- ۱۱۲ بررسی وضعیت قلبی ریوی (Cardiorespiratory Assessment)
- ۱۲۵ ارزیابی وضعیت تغذیه‌ای (Nutritional Assessment)
- ۱۲۶ موارد خاص قبل از عمل جراحی (Special Pre-Operative Issues)
- ۱۲۶ سن (Age)
- ۱۲۷ کم‌خونی (Anemia)
- ۱۲۸ مسائلی در خصوص عوامل خطر و پیامدهای آنها (Issues Regarding Risk and Outcome)
- ۱۳۰ ابزارهای ارزیابی (Assessment Tools)
- ۱۳۵ ارزیابی روانی اجتماعی (Psychosocial Assessment)
- ۱۴۳ فصل ۵: پیامدهای حین عمل جراحی
- ۱۴۴ بیهوشی (Anaesthesia)
- ۱۴۶ جراحی قلب (Cardiac Surgery)
- ۱۴۷ رواسکولاریزاسیون (Revascularisation)
- ۱۴۸ عمل جراحی عروق کرونری قلب با حداقل تهاجم
[Minimally Invasive Coronary Artery Surgery] (MICS)
- ۱۴۹ بیماری دریچه‌ای قلب (Valvular Heart Disease)
- ۱۵۱ دیسکسیون آئورت (Aortic Dissection)
- ۱۵۲ بای پس قلبی ریوی (Cardiopulmonary Bypass)
- ۱۵۴ کلامپ متقاطع و فیبریلاسیون (Cross-Clamp and Fibrillation)
- ۱۵۵ کاردیوپلژی (Cardioplegia)
- ۱۵۶ برقراری مجدد خون‌رسانی (Reperfusion)
- ۱۵۷ ایسکمی شرطی شده (Ischaemic Preconditioning)
- ۱۵۷ عمل جراحی بر روی قلب ضربان‌دار (Beating Heart Surgery)
- ۱۶۰ عمل جراحی قفسه‌ی سینه (Thoracic Surgery)

۱۶۰	وضعیت بدن (Position)
۱۶۷	عمل جراحی قفسه‌ی سینه با کمک ویدئو [Video-Assisted Thoracic Surgery (VATS)]
۱۶۹	کاهش حجم ریوی (Lung Volume Reduction)
۱۷۵	فصل ۶: مراقبت‌های بعد از عمل جراحی قلب و توراکس
۱۷۷	تغییرات ریوی بدن‌بال عمل جراحی قلب و قفسه‌ی سینه (Pulmonary Changes Following Cardiothoracic surgery)
۱۷۹	مباحث مراقبت‌های ویژه بعد از عمل جراحی قلب (Specific Care Issues Following Cardiac Surgery)
۱۸۰	مباحث ریوی (Pulmonary Issues)
۱۸۲	وضعیت همودینامیک (Haemodynamic Status)
۱۹۸	مباحث نورولوژیک (Neurological Issues)
۱۹۹	اختلالات کلیوی (Renal Dysfunction)
۲۰۰	عوارض گاسترواینتستینال [Gastrointestinal Complications (GI)]
۲۰۰	عوارض عروقی (Vascular Complications)
۲۰۲	مراقبت‌های ویژه بعد از عمل جراحی قفسه‌ی سینه (Specific Care Issues Following Thoracic Surgery)
۲۰۴	وضعیت همودینامیک (Haemodynamic Status)
۲۰۵	مایعات مورد نیاز (Hydration Needs)
۲۰۶	اقداماتی در جهت بهبود عملکرد ریوی بدن‌بال عمل جراحی قلب و قفسه‌ی سینه
۲۰۹	درمان با اکسیژن (Oxygen Therapy)
۲۱۰	فیزیوتراپی (Physiotherapy)
۲۱۲	سایر حمایت‌های تنفسی (Additional Ventilatory Support)
۲۱۳	فشار مثبت مداوم مجاری هوایی (CPAP)
۲۱۴	تهویه‌ی با فشار مثبت غیر ته‌اجمی (NIPPV)
۲۱۵	عمل تخلیه‌ی قفسه‌ی سینه (Chest Drainage)
۲۱۸	تغییرات مایع و الکترولیت بدن‌بال عمل جراحی قلب و قفسه‌ی سینه

۲۱۹	تبادل مایع در افراد سالم (Fluid Balance in the Healthy Individual)
۲۲۱	مشاهدات بعد از جراحی (Post-Operative Observations)
۲۲۲	جایگزینی مایع (Fluid Replacement)
۲۲۶	الکترولیت‌ها (Electrolytes)
۲۲۶	کنترل درد به دنبال جراحی کاردیو توراسیک (Pain Control Following Cardiothoracic Surgery)
۲۲۷	درد یک محرک تنش‌زا (Pain as a Stressor)
۲۲۸	ارزیابی درد (Pain Assessment)
۲۲۹	مواد دارویی (Pharmacological Agents)
۲۳۰	ضد دردهای مخدر (Opioid Analgesics)
۲۳۰	مخدرهای سیستمیک (Systemic Opioids)
۲۳۱	بی‌حسی اپیدورال (Epidural Analgesia)
۲۳۲	تسکین درد (Sedation)
۲۳۲	مداخلات غیر دارویی در تسکین درد (Non-Pharmacological Interventions in Pain Relief)
۲۳۴	عفونت پس از عمل (Post-Operative Infection)
۲۳۵	اصول معالجه (بهبود) زخم (Principles of Wound Healing)
۲۳۷	زخم‌های استرنال (Sternal Wounds)
۲۳۹	زخم‌های توراکوتومی (Thoracotomy Wounds)
۲۳۹	آمپیم (Empyema)
۲۴۰	کاتترهای داخل عروقی (Intravascular Catheters)
۲۴۱	زخم‌های دکوبیتوس (Decubitus Ulcers)
۲۴۲	افزایش بهبود (Promoting Healing)
۲۴۴	روش‌های ارزیابی تغییرات پس از عمل جراحی قلب
۲۵۳	فصل ۷: بازگشت به خانه
۲۵۴	ترخیص زود هنگام (Earlier discharge)
۲۵۵	آموزش به بیمار (Patient education)

۲۵۷	کنترل علائم (Symptom Control)
۲۵۸	درک شناخت فردی بیمار (Exploring Cognitions)
۲۵۹	حمایت‌های اجتماعی (Social supports)
۲۶۰	حمایت‌های تلفنی (Telephone Support)
۲۶۱	بیمارستان در منزل (Hospital at Home)
۲۶۲	بازتوانی قلبی (Cardiac Rehabilitation)

www.ketab.ir